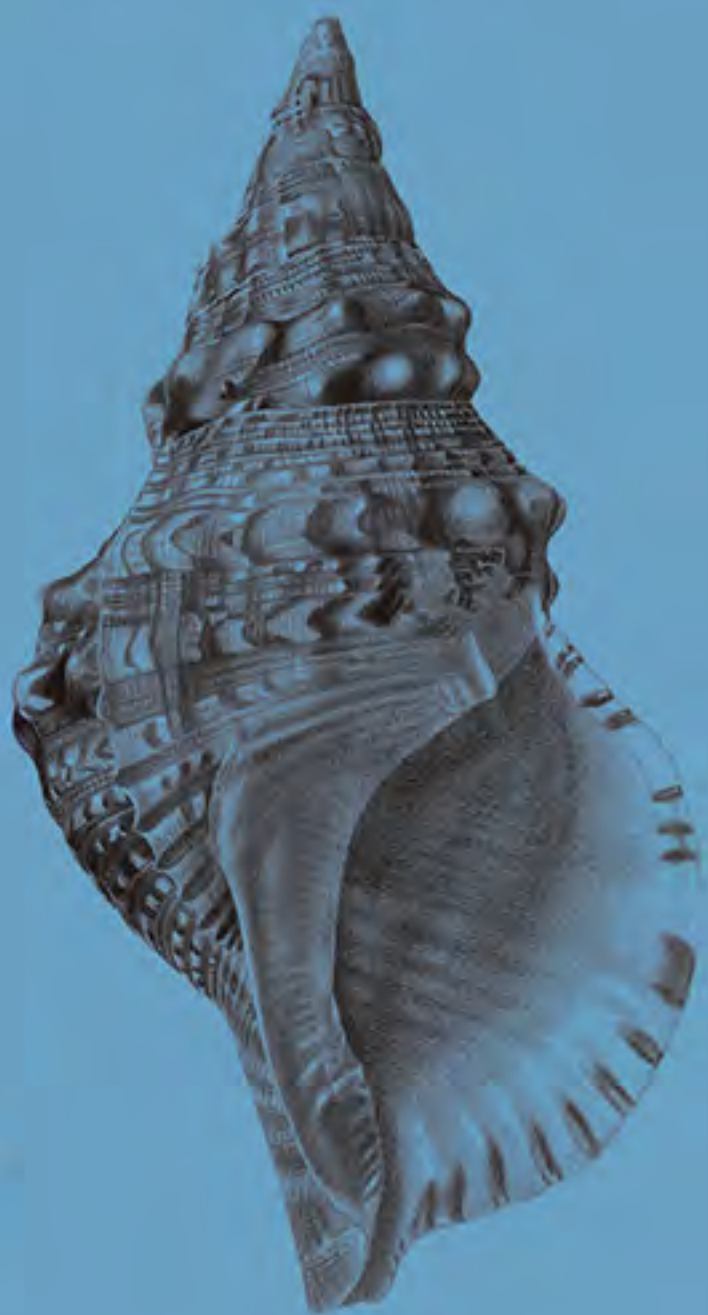

JO TINC UNA MORT PETITA

POEMES DE DOL PER LA PÈRDUA
D'UNA CRIATURA

Antologia i introducció d'Anna Gual

Angle Editorial

JO TINC UNA MORT PETITA

**EL FAR
60**

© 2025 Anna Gual, per l'antologia i la introducció

- © del poema «Presència de la mort»: Hereus de Clementina Arderiu
- © dels poemes «[Enlloc, màgic país... Infant, te l'afigures?】 i «En la mort d'una nena»: Hereus de Tomàs Garcés
- © dels poemes «La primavera» i «Viure així sol»: Hereus de Joan Teixidor
- © del poema «Filla», de Jordi Pere Cerdà: Hereus d'Antoni Cayrol
- © del poema «Rei de la mare!»: Hereus de Carmelina Sánchez-Cutillas
- © dels poemes «Cançó de bressol» i [Així com el pare que té un fill, vencedor]: Hereus de Vicent Andrés Estellés
- © del poema «Veu per a un fill nonat»: Hereus de Maria Beneyto
- © del poema [He portat el teu plant a pes de braços]: Hereus de Ventura Ametller, amb llicència d'Edicions de 1984
- © dels poemes «Sardenya 548» i «Llum dels instants»: Hereus de Joan Margarit

© de la resta de poemes: els seus autors.

© 9 Grup Editorial, per l'edició

Angle Editorial / c. Mallorca, 314, 1r 2a B / 08037 Barcelona

www.angleeditorial.com / angle@angleeditorial.com

Primera edició: març de 2025

ISBN: 978-84-10112-80-3

DL B 2321-2025

Imprès a Romanyà Valls, SA

PEFC Certificat

El paper procedeix
de boscos gestionats
de forma sostenible

www.pefc.es

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la incorporació a un sistema informàtic, ni la transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

JO TINC UNA MORT PETITA

**Poemes de dol per la pèrdua
d'una criatura**

Antologia i introducció d'Anna Gual

TAULA

- 9 Si neix mort és teu, per ANNA GUAL
- 26 Referències bibliogràfiques
- 29 JO TINC UNA MORT PETITA
- 31 CLEMENTINA ARDERIU
(Barcelona, 1889-1976)
- 33 TOMÀS GARCÉS
(Barcelona, 1901-1993)
- 35 JOAN TEIXIDOR I COMES
(Olot, 1913 - Barcelona, 1992)
- 37 JORDI PERE CERDÀ
(Sallagosa, 1920 - Perpinyà, 2011)
- 40 CARMELINA SÁNCHEZ-CUTILLAS
(Madrid, 1921 - València, 2009)
- 41 VICENT ANDRÉS ESTELLÉS
(Burjassot, 1924 - València, 1993)
- 43 MARIA BENEYTO
(València, 1925-2011)

- 46 VENTURA AMETLLER
(Pals, 1933-2008)
- 48 JOAN MARGARIT
(Sanaüja, 1938-2021)
- 53 JOSEFA CONTIJOCH
(Manlleu, 1940)
- 55 ANTÒNIA VICENS
(Santanyí, 1941)
- 57 MARGARITA BALLESTER
(Barcelona, 1942)
- 58 JOSEP M. SALA-VALLDAURA
(Gironella, 1947)
- 59 TERESA PASCUAL
(Gandia, 1952)
- 60 VINYET PANYELLA
(Sitges, 1954)
- 62 CÈLIA SÀNCHEZ-MÚSTICH
(Barcelona, 1954)
- 63 ISABEL ORTEGA RION
(Tarragona, 1955)
- 66 MARTA PÉREZ SIERRA
(Barcelona, 1957)
- 67 ISABEL DEL PILAR VALERO HERRERA
(Arroyomolinos de Montánchez, 1957)
- 69 DOLORS MIQUEL
(Lleida, 1960)

- 71 CARLES TORNER
(Barcelona, 1963)
- 72 VICENÇ LLORCA
(Barcelona, 1965)
- 74 JOSEP L. BADAL
(Ripollet, 1966)
- 76 JOSEP DOMÈNECH PONSATÍ
(Sant Feliu de Guíxols, 1966)
- 78 GISELA VICENÇ PASCUAL
(Girona, 1966)
- 81 FRANCESC VIADEL
(Algemesí, 1968)
- 82 RAMON RAMON
(Catarroja, 1970)
- 84 CRISTINA CASAS MATA
(Sant Quirze de Besora, 1971)
- 86 ANTONI XUMET ROSSELLÓ
(Port de Pollença, 1971)
- 88 ALBERT GUIU
(Flix, 1972)
- 90 NÚRIA BUSQUET MOLIST
(Cardedeu, 1974)
- 94 GEMMA CASAMAJÓ SOLÉ
(La Portella, 1974)
- 98 SANDRA D. ROIG
(Barcelona, 1974)

- 99 SÒNIA MOLL
(Barcelona, 1974)
- 102 ANNA PENA MIRALLES
(Barcelona, 1974)
- 103 CARMÉ CASTELLS
(Mancor de la Vall, 1976)
- 107 MONTSERRAT COSTAS
(Capellades, 1976)
- 108 ANNA PANTINAT
(Barcelona, 1977)
- 109 IRENE TARRÉS CANIMAS
(Girona, 1979)
- 110 DAVID CAÑO
(Olot, 1980)
- 113 M. ANTÒNIA MASSANET
(Artà, 1980)
- 115 CARLES QUEROL TRAVER
(Castelló de la Plana, 1980)
- 116 ELISENDA PASCUAL MARTÍ
(Lleida, 1981)
- 118 MARIA CALLÍS
(Girona, 1983)
- 120 CLARA COMAS BARENYS
(Barcelona, 1984)
- 126 ANNA GUAL
(Vilafranca del Penedès, 1986)

- 129 CARLOS MINUCHIN VILAFRANCA
(Menorca, 1986)
- 130 TÀNIA SOLER
(Sant Cugat del Vallès, 1991)
- 132 CLARA BALLART LLADÓS
(Barcelona, 1995)
- 134 CLARA FIOL DOLS
(Palma, 1995)
- 136 LAIA M. LLOBERA
(Coma-Ruga, 1997)
- 137 Referències bibliogràfiques
- 141 Agraïments

SI NEIX MORT ÉS TEU

*Un bàlsam en forma d'antologia
que desitjaria no haver fet*

«Que no es pugui donar a llum si s'ha
de contemplar la mort d'un fill.»

Epigrama funerari grec

Segons la tragèdia d'Eurípides, Medea mata els seus propis fills com a venjança i entra al bosc sagrat amb els cadàvers. Amb un infinit buit interior, i amb la soledat i la desesperació com a companyes, Medea arrossega la tragèdia a les espatlles. Maria-Mercè Marçal va citar justament uns versos memorables de la poeta finlandesa Edith Södergran a l'encapçalament del poema «Ruda» (1982): «A la memòria de Medea. / Si el meu fill neix mort és seu». Però de qui és la culpa, realment, si el fill que s'està gestant neix sense vida? Sylvia Plath va ser més empírica: és pura —i cruel— qüestió numèrica. En el poema «Three Women; a Monologue for Three Voices» (1968), Plath escrivia: «Les infermeres em tornen la roba, i

una identitat. / És normal, diuen, que això passi. / És normal en la meua vida, i en la vida de les altres. / Soc una entre cinc, una cosa així. No soc un cas sense esperança. / Soc bonica com una estadística».¹ És aquesta estadística, de tot menys bella, la que dona el tret de sortida a aquesta antologia.

El mateix any vaig haver d'acomiar-me, a contracor, de dues criatures. Una a l'inici de l'any i l'altra quan quedava poc per acabar-lo. Després de cada pèrdua, va arribar la buidor absoluta, el monstre esgarrifós de la pena. «Amb una mà, patir, viure, palpar el dolor, la pèrdua. Però tenim l'altra, la que escriu», m'interpel·lava Hélène Cixous des del seu assaig *La venue a l'écriture* (1977). Així que vaig activar la segona mà i vaig començar a escriure. Si el dolor pot fer emergir l'escriptura i l'escriptura pot calmar el dolor, calia procedir. Però no em bastava. Així que vaig pensar que la lectura també m'ajudaria a reduir els nivells de patiment. Però, quina lectura? Quins volums? Quines plomes han escrit, de manera fidel, aquesta pèrdua tan concreta i sagnant? Vaig començar a investigar, però la cerca no donava gaires fruits. Les pèrdues gestacionals van lligades indefectiblement a l'experiència femenina i, per consegüent, han estat infrarepresentades al llarg de la història. Si li sumem l'ingredient tabú

1. Les traduccions són meves tret que s'especifiqui el contrari.

de la mort, convertim aquesta temàtica específica en un territori gairebé intransitable.

La primera obra amb què em vaig topar va ser el poema «On Visiting the Grave of my Still Born Little Girl» (1836), de l'escriptora victoriana Elizabeth Gaskell, un sonet dedicat a la seva primera filla, nascuda morta. Després va venir Sylvia Plath i els seus poemes sobre la pèrdua del seu segon fill, de quatre mesos de gestació, per culpa d'una pallissa a mans del seu marit, l'escriptor Ted Hughes, el 1961 («Stillborn», «Parliament Hill Fields» i el ja esmentat «Three Women; a Monologue for Three Voices» s'hi inspiren). Fiódor Dostoievski va perdre també la seva primera filla, de pocs mesos de vida, i ho deixà escrit en una carta cruenta datada el 1868: «La meva Sònia és morta. Vam incinerar-la fa tres dies. Dues hores abans de la mort, no sabia que es moriria». El llibre *Visc, i visc, i visc* (2019), de Maggie O'Farrell, traduït per Marc Rubió, també em va arribar a les mans. O'Farrell hi narra el buit latent que perviu després dels avortaments involuntaris: «Si m'ho preguntessin, podria recitar, d'una tirada, exactament, immediatament i sense dubtar, quants anys tindrien tots els meus fills que no han arribat a néixer, si haguessin viscut. [...] Es tracta de persones, esperits, espectres, que no han respirat mai, que no han vist mai la llum. Són tan invisibles, tan evanescents, que ni tan sols tenim una paraula per

a referir-nos-hi». Mary Shelley, per la seva banda, va patir quatre avortaments espontanis abans de tenir un nen —que es va morir ben jove— i bona part d'aquestes dissorts varen impulsar-la a escriure *Frankenstein* (1818). Les meves lectures estaven centrades en els avortaments involuntaris, però paral·lelament m'arribaven poemes dedicats als avortaments buscats —que comporten també una gran sensació de pèrdua—, i jo els recopilava amb la resta de textos: «The Abortion» (1962), d'Anne Sexton (amb versos com «Algú que hauria d'haver nascut / ja no hi és», traducció de Montserrat Abelló), «Brass Furnace Going Out: Song, after an Abortion» (1975), de Diane di Prima, o «The Lost Baby Poem», de Lucille Clifton (1987), en són alguns dels més potents.

Però què se n'ha dit, als Països Catalans? Ansiava consol en la meua llengua i calia continuar rebuscant. Primer vaig endinsar-me en l'intimista documental *El ball del vetlatori* (2013), de Marc Sempere Moya, després en la punyent obra teatral *Una gossa en un descampat* (2018), de Clàudia Cedó, i també vaig escoltar en bucle cançons de pèls de punta com «El ball del vetlatori» (2009), de Pep Gimeno «Botifarra», la versió superba que en van fer Maria Arnal i Marcel Bagés (2017) i l'emotiva «Et faig un lloc» (2020), de Xiula. L'al·leujament arribava, de mica en mica, però no era suficient. Encara hi havia més necessitat de

llibres, de paraules. En narrativa vaig trobar el dietari *Unes ales cap a on* (2011), d'Anna Carreras; el llibre autobiogràfic *Una mort petita. El meu procés de dol perinatal* (2024), de Gemma Balagué, i el volum il·lustrat per a infants *Pressa per néixer* (2010), de Mireia Gallardo, Mònica Pinyol i Pepe Villaplana. Però, i en poesia? Un nom propi va capitalitzar la cerca: Isabel Andrés Lorente. Va morir el 1955 als quatre mesos d'edat. Malgrat la seva curta existència, el seu pare, el poeta valencià Vicent Andrés Estellés, va fer-la protagonista de nombrosos poemes i poemaris com *La nit* (1956), *Primera soledad* (1988) i el cant III de «Coral romput», dins *La clau que obri tots els panys* (1971). Més enllà d'Estellés i dels seus brillants versos, em costava trobar altres noms. Vaig caure, llavors, en una qüestió colpidora: intuïa que hi havia un nombrós material poètic en català lligat a la pèrdua d'una criatura petita, però que era de difícil accés. Volent revertir aquest fet, va néixer el germen del llibre que tens entre les mans. Una cerca que ha durat diversos anys i que m'ha remogut sencera.

L'antologia *Jo tinc una mort petita* recopila mostres de poesia catalana a cavall dels segles xx i xxi, tot abastant poemes escrits des del 1931 fins al 2025 de Catalunya, les Illes Balears, el País Valencià i la Catalu-

CARMELINA SÁNCHEZ-CUTILLAS

(Madrid, 1921 - València, 2009)

REI DE LA MARE!

Ai! eixe fill que no he parit, amor,
i que duc soterrat entre la carn;
fill de la teua saba i d'esta sang
que em crema i que voldria repetir.
De nit entre el silenci, sents un plor
llunyà? No sents el seu petit gemec?

Em dol tantíssim el teu fill, amor,
que si t'estim per tu, t'estim per ell;
per un grapat de boira sense nom.

Criatura d'escuma. Nin del vent.
Miqueta d'àngel. Colomet d'enyor.
Rei de la mare. Impossible fill...
Per no ser res no és ni el nostre mort!

Llibre d'Amic e Amada (1980)

VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

(Burjassot, 1924 - València, 1993)

CANÇÓ DE BRESSOL

Jo tinc una Mort petita,
meua i ben meua només.
Com jo la nodresc a ella,
ella em nodreix igualment.

Jo tinc una Mort petita
que trau els peus dels bolquers.
Només tinc la meua Mort
i no necessita res.

Jo tinc una Mort petita
i és, d'allò meu, el més meu.
Molt més meua que la vida,
amb mi va i amb mi se'n ve.

És la meua ama, i és l'ama
del corral i del carrer
de la llimera i la parra
i la flor del taronger.

La nit (1956)

[AIXÍ COM EL PARE QUE TÉ UN FILL, VENCEDOR]

Així com el pare que té un fill, vencedor
en qualsevulla cosa, i sap que res li manca
i sap que tot li sobra, mentrestant ell no té
res de res, i és feliç, i parla del seu fill
que viu lluny i viu bé... Hom viu entre les coses
brutes de cada dia, entre les coses tristes,
i humiliacions, i fracassos, i penes,
i parla del seu fill, o pensa en el seu fill,
i és feliç totalment, des del cap fins als peus.
Car el seu fill morí a l'edat d'ésser àngel.
Ser pare, fer un fill, tenir un fill, vull dir,
és tenir sempre un àngel, misteriós, ocult.
El meu àngel és clar, i resplendent, i alegre.
I està sempre despert, i està en vetla per mi.
I està esperant-me. Aquesta és la pena —l'exili.

La clau que obri tots els panys (1971)

VENTURA AMETLLER

(Pals, 1933-2008)

[HE PORTAT EL TEU PLANT A PES DE BRAÇOS]

He portat el teu plant a pes de braços
per les closes marcides de tardor
i a la riba del riu em deturava
i esperàvem la barca de Dissort.

I passava amb ensenyes i les ombres
dels pares i del Primogènit mort,
mentre amb fang et tapava les ferides
i espantava la fam dels ocellots.

Sabem d'aquest dolor, com de llançada
encertada al bell mig dels nostres cors,
però el perquè, la culpa que expiàvem,
restava en l'Ombra Obscura de l'Ignot.

Enverinada l'aigua amb sals amargues
maleíem les canyes i els destins
i entràvem a la cova muda i orfe
del nostre Ocult Dedins.

Deixem els nostres morts a dins la terra
amb les creus al damunt per tot senyal.
Sabrem que aquí hi ha sang i sang ben nostra
si mai tornem al cementiri blanc.

Poesia completa. Volum I (2024)

JOAN MARGARIT

(Sanaüja, 1938-2021)

SARDENYA 548

D'un color morat gris sota la pluja,
la ciutat, més enllà de la terrassa,
està exhument un somni.
Aquesta lleu remor de la ciutat
sembla de les onades, ja distants,
d'uns anys amb tu, que avui torno a escoltar
mentre, pacífica, la pluja cau,
i borroses façanes s'aquarel·len
en aquests vidres amarats per l'aigua.

Ciutat, àmbit d'or gris de la memòria,
pel mirall de les teves pedres passen,
amb els frens sorollosos de cadena,
els tramvies en vaga del cinquanta-sis.
En una gran marrada torno enrere
fins a creuar el portal de fusta
del Paranimf, els seus velluts vermells
on va flamejar un dia una pancarta,
un llençol blanc pintat amb lletres negres
que ara fa tremolar el vent del record.
Puc veure els claustres universitaris,

els estanys i jardins que esdevindran
triturats i trencats confusament
en la formigonera d'aquests anys.
Després arribaria el Sindicat
Democràtic, seria un matí blau,
policia a cavall per Sarrià,
i els nostres ulls entrellaçats a l'aire.

Els petits restaurants amb tu, Raquel,
les tovalles de quadres a les taules,
la remor d'una nit de la ciutat,
i, més lluny, el pis vell i net dels avis
amb la petita Mònica, el seu son
assossegat d'infant. Quina tendresa,
encara, quan recordo els teus vestits,
tons beix i gris, dolços moreus, els blaus
ultramar i les bruses color rosa.
Aquelles làmpares color d'ametlla,
els llibres que arribaven fins al sostre,
l'estora violeta que escampava
sota els mobles de fusta aquella pau.

Però el fred va arribar una matinada,
quan la petita Anna se'n va anar
sense temps per romandre als nostres braços.
La nit, a poc a poc, va fer girar
un pobre firmament sobre els carrers,
fins a una alba rosada que llepava

les portes i finestres ajustades
i, mentrestant, floria al nostre entorn
el silenci de pedra que abandonen,
en morir-se, els infants dins de les cases.

Potser sols quedo jo per poder veure
les imatges al fons d'algun mirall
en el Cafè de l'Òpera, potser
ja és massa tard per tots els de llavors.
Aquella joventut en altres ombres,
altres habitacions d'un altre temps,
ara és com les estrelles oblidades
dins de l'halo de llum de la ciutat.
El Vostok deambulava cel enllà,
se sentia l'olor dels molls a l'aire.

Somio amb hospitals tantes vegades:
una visita lenta i solitària
amb personatges muts que em miren
des de l'antiguitat del seu costum.
Raquel, si tu has llegit els meus silencis,
saps que hi ha una altra nena que ara em crida,
no puc salvar-la, i en la nit
veig el seu rostre humitejat de llàgrimes.
Podré parlar d'això, un dia, en un poema?

Tots els poemes (1975-2015) (2018)